

ZNAMENÍ DOBY



24. ročník

křesťanský časopis

1992

2

Cena 6,-

Křesťan a politika

Tři pohledy do historie rodu Homo politicus



Milí čtenáři,

v přírodě sice pozvolna začíná jaro, ale v naší společnosti to vře, jako by bylo horké léto. Naše národy žijí kupónovou privatizací, předvolební kampaní... ekonomikou a politikou. Každý nový den s sebou přináší nová překvapení, pod jejichž vlivem se události, problémy a zážitky včerejšího dne ztrácejí v mlze. Tempo našeho života se zrychluje a my přemýšlíme nad tím, co máme dělat, abychom mu stačili, a zda to má nějaký smysl.

Jednou z oblastí, jež je klíčová v životě lidské společnosti, je ta, kterou označujeme slovem "politika". V tomto čísle se chceme spolu s Vámi zamyslet mimo jiné i nad tím, jak tato oblast ovlivňuje život křesťana, jaký je vztah mezi křesťanstvím (jako následováním Krista) a politikou... Budeme se zamýšlet také nad tím, jaký vztah ke společenskému dění měl během svého pozemského působení Ježíš. Jeden z našich článků se věnuje rovněž problému náboženské svobody, která s tematikou tohoto čísla souvisí. Pohled do historie nás přivádí k zajímavému zjištění – že většinou ti, kteří omezovali svobodu víry a vyznání v té či oné společnosti, nebyli nekřesťané. Letos si připomínáme 400. výročí narození Jana Amose Komenského. V tomto čísle se podíváme na to, jak se s problémem své angažovanosti v životě společnosti vypořádal tento velikán našich dějin. Na dalších stránkách našeho časopisu Vám nabízíme také článek o jednom ze symptomů naší doby – násilí. V rubrice Mladí mladým píše mladí křesťané svým vrstevníkům, na stránce se zdravotní tematikou píšeme o většinou ne příliš doceněné slunečnici...

Věříme, že toto číslo bude pro Vás dostatečně pestré a přitažlivé. Nemyslíme si, že ZNAMENÍ DOBY odpovídá vyčerpávajícím způsobem na všechny otázky, které jejich čtenáři mají, a že odpovídá tak, aby byl každý s napsaným spokojen. Snažíme se však, aby ZNAMENÍ DOBY neodpovídalo na otázky, které nikdo neklade, ale aby to bylo právě naopak.

Elie Plášky

Obsah

2	Křesťan a politika	1	My a svět kolem nás
	<i>Již od nepaměti se křesťané vyrovnávali s otázkou, jak sladit svůj život, který je orientovaný nadpozemsky, s reálným pozemským životem. Problém smyslu a míry angažovanosti ve společenském dění, které z toho vyplývá, je dnes zvlášť aktuální.</i>	4	Ježíš a politika
6	Náboženská svoboda – konečně... A na jak dlouho?	7	Tři pohledy do historie dějin rodu Homo politicus
	<i>Pro život s Bohem se může rozhodnout jen svobodný člověk. Je však paradoxní, že právě ti, kteří by měli tento princip chápat nejlépe, poznamenali dějiny křesťanství nesvobodou a netolerancí.</i>	9	Komenský a jeho náprava věcí lidských
		10	Symptom naší doby: násilí
		11	Jak se nemíchat do politiky
		12	Poslouchala jsem kdysi...
		13	Klopotný běh dějin
		14	Víc než jen pěkná slunečnice
		15	Abeceda
			Epištola těm, kteří to myslí vážně
		16	Aktuality ze světa

My

a svět kolem nás



Proč mluvíme jako křesťané o politice? Většina z nás dobře zná dosti používaný výraz: "špinavá politika", který jsme často vztahovali k věcem minulým. Navozuje to ovšem představu, že existuje také čistá politika. Proti tomu zase jiní namítají: Každá politika je špinavá.

Jenže: Život nás naučil. V době, kdy jen nemnozí z nás měli sílu škrtnout ve volbách špatné jméno ve vědomí, že vládnoucí moc je jen Boží služebník, který má odpovědnost za své činy (Řím 13), jsme dobře chápali přídavek "špinavá". Dnes se však některým z nás či našich přátel stalo, že byli zvoleni do obecního zastupitelstva, starostou nebo dokonce do parlamentu. Co s tím? Lze jistě odmítnout a zavřít se ve svém skleníku, sepnout ruce a modlit se za zkažený svět kolem anebo dokonce za politiky, aby nám dobře vládli. Ale co když třeba právě tebe Bůh povolává, abys svou přítomností, vlivem i pomocí sloužil obecné věci?

Důsledné otázky, na něž je třeba jasné a rozhodné odpovědi, se obvykle nekladou až do chvíle, kdy se nás osobně dotýkají. Žijeme v době, kdy se to může jistě některým z nás stát. Prožíváme údobí, ve kterém vždy nevystačíme se schématy dávno postulovanými třeba luterskou nebo naopak kalvínskou teologií. Dříve jsem si myslel, že jen vyžilé křesťanství se zabývá kulturou, sociálními věcmi a politikou. Živé křesťanství na to nemá dost času. Mluví sice taky do politiky, ale tak říkajíc z druhé strany. Křesťané nechtějí dělat politiku, a přece jsou situace, kdy nemohou mlčet. Prostě musí jednat jako kristovci, tedy následovníci Ježíše Krista. Křesťan převratným způsobem zasahuje do situace už tím, že není jako stádo, že počítá s hlubším rozměrem života, že bere prostě vážně své činy, ví o své odpovědnosti a věrnosti. Nemůže občas nemlčet, a tím bývá nepříjemný. Nemůže dělat, že nevidí, protože vidí. Nemůže být hluchý či slepý, protože Bůh mu dal oči a uši. Nemůže prostě utéct, protože nemá kam. Teologie je myšlením víry a v tomto smyslu je každý věřící vlastně teologem, tuto odpovědnost z nás nikdo nesejme. Myšlení víry v každé i do každé situace. Je pravda, že o tématech, se kterými se povětšinou setkáváme v politice, bible nic neříká. Jenže to ještě neznamená, že křesťan nemá s tímto světem, a tedy i politikou, nic společného. Víra přece přemáhá svět. Evangelium je konkrétní poselství, které musí být vždy znovu formulováno do konkrétního světa. Jde ovšem o to, kdy a jak. Jenže bibli máme a také Duch nám byl dán právě proto, abychom na závažné otázky života nacházeli odpověď. A také k tomu má přispět toto číslo. □

Luděk Svrček

Zapomeň na sebe,
pak si tě svět zapamatuje...

V jednom z posledních čísel německého časopisu "Der Spiegel" mne zaujala karikatura, na které byl zobrazen Helmut Kohl. Stál nešťastně nad neformálně opracovaným rozbitým kusem kamenného kvádru, v ruce držel kladivo a v kapse měl dláto. Za ním na zdi visel volební plakát Křesťanskodemokratické unie (CDU) a na něm stálo: "Křesťanský obraz člověka – základ naší politiky." Kancléř Kohl s prosebným výrazem ve tváři říká členům své strany: "Věřte mi, že mám přesnou představu o křesťanském obrazu člověka..." Avšak před ním ležely jen trosky.

Tato politická satira vyvolá možná u někoho úsměv. Ale zamysleli jste se někdy nad jednou z nejdůležitějších otázek, kterou musí řešit každý z nás – křesťanů? V posledních měsících se zaktualizovala tato otázka ještě víc: Patří k sobě křesťanství a politika? Jsou navzájem v protikladném postoji, nebo mohou být v harmonickém vztahu? Zmiňuje se bible o politické činnosti? Měl by se křesťan zapojit do voleb? Vstoupil by Ježíš do nějaké politické strany?

Z jazykového hlediska odvozujeme pojem politika od řeckého slova "polis" – město, stát, občanství, resp. "politēs" – občan města anebo i od slova "politeia" – občanství, obec, stát, způsob života. V podstatě toho slova jde o "věc veřejnou", o záležitosti, které souvisejí se správou útvaru, obce, města nebo společensko-ekonomické formace, ve které žijeme.

Politiku zajímavě charakterizoval Jiří Dienstbier:

"Politika je správa obce. Musíme spolu mluvit a hledat vyváženou cestu, protože to je politika. Všechno ostatní politika není." Myslím, že je správné, když určíme pojem politika jako vztah občana ke společnosti, ve které žije, i jeho praktické projevy.

Každý z nás je tedy "politikem" v tom základním smyslu slova. Ať už je náš vztah ke světu, ke společ-

Křesťan a politika

nosti, ve které žijeme, jakýkoli, vždy je tento postoj naší "politikou". Pokud někteří křesťané v minulosti nebo dnes odmítají jakoukoli aktivitu v oblasti společenské, to je jejich "politika". Nezajímáme-li se vůbec o nic, co se děje v "hříšném světě", pak i tato naše pasivita je určitým projevem naší politické aktivity – i to je naše "politika".

Vzdálenost mezi politikou a reálným životem se v posledním období scvrkla, viditelně zmenšila. Napětí mezi Kristovou výzvou vyjít ze světa – tj. oddělit se od něj – a příkazem jít do světa – takového, jaký je, šířit lásku, pokoj a radost – zesílilo. Především je nutno si říci, že křesťan "má více poslouchat Boha než lidi". V první řadě bychom měli "hledat království Boží". Na druhé straně bychom si však měli uvědomit, že ještě nežijeme v Božím království, ještě nežijeme mezi anděly, ale na této zemi. Žijeme mezi lidmi, kteří jsou na tom stejně jako my – ať chceme nebo nechceme, patří nám úměrný díl povinností, které máme v této společnosti. Je pravda, že v první řadě jsme občany nebeského království, ale neměli bychom zapomenout, že jsme i občany státu, ve kte-

rém dnes žijeme. Proto se nemůžeme vyhnout spolupodpovědnosti za správu státu, okresu nebo obce. Praktický křesťanský život by neměl být odtržen od reálného života. Naopak, měl by ho ovlivňovat správným způsobem. Tento princip pěkně vyjádřil prof. Hromádka, když svůj postoj charakterizoval takto: "Pravda křesťanské teologie může být



uchována a uchopena jen v jejím vztahu ke konkrétnímu okamžiku a místu v životě duchovním i tělesném. Skutečná teologie je neustálou konfrontací pravdy shůry s tím, co se děje v lidském životě. Pravda, na které křesťanská teologie spočívá, je neměnná, ale nikoli nadčasová."

Jakou politiku bychom měli uplatňovat jako křesťané? Jaký by měl být náš vztah ke světu, ve kterém žijeme?

Velmi výstižná je Boží rada, který byla adresována prorokem Jeremiášem židovským zajatcům v Babyloně: "Usilujte o pokoj toho města, do něhož jsem vás přestěhoval, modlete se za ně k Hospodinu, neboť v jeho pokoji i vy budete mít pokoj." Nejlepším příkladem, jak se proměnila tato rada do praktického života, je prorok Daniel. Jeho prorocká kniha má v biblickém kontextu nezastupitelné místo. Málokdo si uvědomuje, že byl nejen Božím prorokem, ale současně i ministerským předsedou babylónského království. Jeho pohanští "kolegové" ho neměli rádi, ale nemohli najít jediný důkaz jeho politické nespolehlivosti – kromě faktu, že se modlil k svému ži-

dovskému Bohu a řídil se jeho radami. O Danielových politických kvalitách jako člověka, který se úplně podřídil Bohu, svědčí fakt, že když Babylon dobyli Peršané, ponechali Daniela v jeho vysoké státní funkci. Umíme si představit něco takového dnes?

Ježíšovo působení během jeho pozemského života se jeví jako apolitické, ale

není tomu tak. To, co dělal, byla také politika – politika lásky.

A co my dnes? Máme být politickými abstinenty, nebo máme žít jen "vysokou politikou"? Ani jedno, ani druhé. Smysl Desatera Božích přikázání neznámá jen zanechat zlo v osobním životě, ale cítit spoluodpovědnost za dobro a život bližních. A to už je politika. Fakt, že jednou na tomto světě všechno pomine, nebrání Pánu Bohu – a nemá bránit ani nám – v tom, aby se staral i o věci dočasné a pomíjivé. Deistické učení, které hlásá, že Bůh sice stvořil tento svět, ale dál se už o něj nestará a ponechává jeho vývoj jeho vlastním zákonům, nemá v křesťanství své opodstatnění. Boží slovo říká něco jiného.

Nejdůležitější zásadou při volbě míry naší angažovanosti jako křesťanů je tzv. "teorie hranic", jejíž podstatu vyjadřuje přísloví: "Všechno má své hranice..."

Máme-li se vyjádřit konkrétně k napětí mezi nadějí na nový svět a odpovědností za ten současný, pak ve vztahu křesťana k politice se dá říci:

Nemít neoprávněný odpor k jakékoli politické angažovanosti. Kdo se stáhne do



ulity zbožnosti, dělá také politiku – uvolňuje cestu druhým. Měl by se ptát sám sebe, zda se nestává spoluvíníkem za utrpení druhých. Marcus Aurelius řekl: "Bezpráví se dopouští nejen ten, kdo něco dělá, ale i ten, kdo nic nedělá."

Neměl by mít iluze. I ta nejlepší světská politika, ani ten nejlepší vládní program nevytváří Boží království, ideální spravedlivý svět. Pracují však na zlepšení dosavadních podmínek.

Každý by měl být odpovědný sám za sebe. Hlavním úkolem církevního společenství není politika v tom dnešním chápání slova. V některých výjimečných případech může být vyzváno i církevní společenství jako celek, aby projevilo svůj názor. V normálních okolnostech musí každý svéprávný křesťan požívat svou politickou zodpovědnost nezávisle na své církvi nebo sboru.

V těchto měsících se dostávají do popředí našeho zájmu volby. Především si musíme uvědomit, že na tom, jak dopadnou, máme svou odpovědnost i my.

V případě voleb by církev neměla dávat svým členům rady, instrukce nebo doporučení. Každý křesťan má právo volit, ale má rovněž právo nevolit. Každý křesťan může volit stranu, která nese název křesťanská, ale také nemusí. Zvláště v dnešní době se může lehce stát, že některé nekřesťanské strany mohou mít ve svém programu a konání více křesťanských principů a zásad, než ty druhé, které si říkají, že jsou křesťanské. V souvislosti s tím se vynořuje problém opodstatněnosti existence křesťanských stran. Víme, že hlavním posláním

církevního společenství není samotná politika, ale především hlásání evangelia. Křesťanský filozof Ladislav Hejdaček k tomu řekl: "Zavádět křesťanství do politiky je jednak naivita, jednak nehorázná radikálnost. Proto mám své pochybnosti, zda křesťan může vstoupit do křesťanské strany. Protože křesťanská strana jen předstírá, že je křesťanská." V oblasti tzv. křesťanské politiky je jemná hranice, kam až se křesťan může angažovat a co vyplývá z jeho spoluodpovědnosti. Za touto hranicí jde jen o pouhé politikaření. Nic horšího by nás jako křesťany nemohlo potkat, jako vznik tzv. "křesťanského" státu. Bývalý americký prezident James Madison v této souvislosti řekl: "Náboženství se velmi liší od státní občanské správy... Svazek mezi nimi je ke škodě oběma."

Ve volbách jde o to, abychom podpořili dobrou věc. Autorka mnohých poučných křesťanských knih, Ellen G. Whiteová, napsala před více než sto lety: "Mnozí lidé pláč nad špatnostmi, o kterých vědí, že existují. Ale domnívají se, že za ně nemají žádnou odpovědnost. S tím nelze souhlasit. Každý jednotlivec nějak ovlivňuje společnost... V naší pokrokové zemi má každý volič nějaký hlas, kterým určuje, jaké zákony mají v zemi vládnout. Nemělo by se tohoto vlivu a volebního práva plně využít ve prospěch střídmosti a ctnosti?" (Temperance, str. 253)

Když posuzujeme jednotlivé politické strany, pomůžeme nám, položíme-li si tyto otázky:

1. *Zasazuje se daná strana o striktní odloučení církve od státu? Podporuje plnou svobodu víry a svědomí? Je vytrvalá v podporování svobody projevu, tisku...?*

2. *Prosazuje tato strana stranický pluralismus? Jestli nechceme, aby byly naše národy zatročeny jednou skupinou politiků, pak musí všichni svobodně vyjadřovat své názory a strany tyto názory sdružovat a přenášet na půdu parlamentu. Musíme se smířit s tím, že se to nebude vždy dít v křesťanském duchu. Demokracie je jen nedokonalá státní forma, avšak všechny ostatní jsou ještě horší.*

3. *Staví se tato strana energicky proti diskriminaci národů, etnických skupin, náboženských nebo sociálních menšin?*

4. *Myslí daná strana ve svém programu i na ty sociálně nejslabší skupiny obyvatelstva?*

Politická odpovědnost každého křesťana je jen jednou z ostatních jeho odpovědností, ale není tou nejposlednější. Pamatujme na to! Dejme své politické aktivitě to správné místo. Nepodceňujme ji ani nepřeceňujme. Nedávejme jí přednost, ale ani nezanedbávejme.

Ríká se: "Kdo nic nedělá, nic nepokazí." Ano, ale můžeme si to jako křesťané dovolit? Nezapomínejme na to, že svět trpí a potřebuje pomoc – hned a od nás. Ale nezapomínejme také, že všechny problémy světa budou vyřešeny až při návratu Ježíše Krista. Jenom z této naděje pramení motivace pro naši angažovanost ve veřejném životě a zároveň i její vymezení časové i obsahové.

Závěrem snad ještě jeden biblický verš, který úzce sou-

visí s myšlenkami uvedenými shora: "Řekne-li někdo: 'Já miluji Boha', a přitom nenávidí svého bratra, je lhář. Kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí." (1 Jan 4,20)



Peter Poláško



Nikdo se už dnes neodvážá napsat Ježíšův životopis – to je výsledek více než dvou staletí bádání o životě Ježíše Krista. Pokud se o to někdo pokoušel, obvykle vkládal do portrétní představy a představy své doby. Proto to byly často protichůdné obrazy, které vypovídaly spíše o literárních schopnostech či teologickém postoji autorů než o Ježíši Kristu. Naše znalosti o Ježíši vycházejí pouze z evangelií. Ta ovšem nebyla psána proto, aby vykreslila Ježíšův životopis, nýbrž aby zvěstovala radostnou novinu, že Ježíš je Kristus, tedy Zachránce světa.

Když zkoumáme Ježíšův vztah k politice, zdá se nám, že se o politiku, věci veřejné, stát a dokonce ani o kulturu vůbec nestaral. Vše šlo jakoby mimo něj. Čím to je, že působí tak výrazně apoliticky?

Ježíš se opravdu o politiku nestaral. S občanským děním se setkával náhodně, zdá se, že se programově vyhýbal politickým činům. Když hledáme střety, vlastně nejsou – pokud ovšem nechápeme řadu náboženských sporů (které jistě měly svůj občanský rámec) politicky. Nacházíme vlastně jen sporadické zmínky o událostech, při kterých šlo o kontakty s herodiány či zélóty. S dvěma výjimkami. Především jde o jedinečný výrok o dani a pak o události ze závěru Ježíšova života, které je nezbytné zařadit do této souvislosti. Ačkoli se tedy Ježíš o politiku nestaral, přece se – protože stál oběma nohama na zemi – setkával s politickými projevy jiných, a také byl do politického dění vtahován.

Evangelia vykreslují postavu Ježíše jako naplnění starozákonních proroctví. Jméno Ježíš je odvozeno z Ješua a zna-

mená Hospodin je spása. Kristus je titul, znamená pomazaný, mesiáš. Starozákonní proroctví však byla chápána politicky. V době Ježíše Krista židé očekávali politického mesiáše. Především zélóti vyzývali ostatní, aby vzali do ruky meč. Věřili, že když to učiní celý národ, mesiáš přijde. Ježíš přišel jako mesiáš, arci nepolitický. Odmítl politickou moc i tehdy, když mu ji nabídl kníže tohoto světa (Mat 4,8-10) a když jej lid chtěl učinit králem (Jan 6,15).

Pro Ježíše Krista bylo rozhodující skutečností Boží království. "Hleďte nejprve Boží království" (Mat 6,33) znamenalo pro Ježíše hledět výlučně. První i poslední, prostě vůbec všechno je orientováno na Boží království. A toto království není z tohoto světa. Ježíš, protože se staral o Boha a o jeho věci, se nestaral o politiku, státní zřízení a instituce; svým postojem však státní zřízení respektoval. V jeho osobě bylo přítomno Boží království uprostřed tohoto světa. Konal skutky Otcovy (Jan 10,37) a vyhlášoval, že přišel, aby kazil skutky ďáblů (1 Jan 3,8). Tím nutně zasahoval do občanských a také politických vazeb. Když Bůh stvořil svět, svěřil jej člověku, který se však proti Bohu vzbouřil. Pojem "svět" dnes chápeme v pejorativním významu, často znamená lidstvo ve vzpouře proti Bohu. Bible hovoří o satanovi, že je pánem, knížetem tohoto světa (Jan 12,31; 16,11; 1 Jan 5,19), dokonce jej jmenuje "bůh světa tohoto" (2 Kor 4,4). Ježíš přišel na svět (Jan 16,28), ale není ze světa (Jan 8,23; 17,16), ani jeho království. První křesťané se radovali, že uvěřili v jediného pravého Pána – pána dějin i času, ve kterém žijeme – v mezech mezi vzkříšením a opětným Kristovým návratem. Ježíš přišel, aby dal

člověku pravý pokoj a radost (Jan 14,27) a přijal ho do svého království (Mat 6,33; 7,7.8.13.21... Jan 14,6).

Ježíš se nevyhýbal rozhořčením, ani nepříjemným tématům. Distancoval se od prospěchářů (např. saduceů a herodiánů), ale např. s farizeji se potýkal stále a přinejmenším jeden ze zélótů (horlivci partyzánského typu) patřil do kruhu jeho učedníků (Luk 16,5).

Jak se tedy projevoval vůči státu, jeho reprezentantům, projevům či požadavkům? Jaké bylo jeho politické jednání? Jediné výrazné místo, které vypovídá o tomto vztahu – s výjimkou závěru Ježíšova života – je oddíl s otázkou, zda sluší dávat daň císaři (Mar 12,13-17). Otázka byla zřejmě vyvolána zélótským hnutím. Zélóti proklamovali, že nelze daň odevzdávat, protože uznání této vlády je proti prvnímu přikázání. Farizeové učili naopak, že Bůh ustanovuje i sesazuje vládce (Dan 2,21). Zde tedy šlo o to, zda Boží i císařovo panství stojí v protikladu.

Ježíš odpovídá – na minci je císařův obraz, mince patří císaři, vraťte ji. Předpokladem od-

povědi však je: Bohu patří všechna bohatství země. Bohu patří celý svět, všechny říše světa. Císař je odpovědný tomu, kdo mu svěřil moc. "Co je císařovo, odevzdejte císaři" předpokládá, že jeho moc je od Boha. Tato věta však nezakládá, jak se dříve soudilo, protestantskou nauku o státu. Touto – sice zásadní – větou totiž nejsou vyřešeny všechny jednotlivé otázky, kterými se křesťanská církev v konkrétním politickém životě musí zabývat. Jak má vypadat účast křesťana na životě státu, nelze vyčíst ani odsud (ani např. z Řim 13). Jedno je jisté: Nikdo nemůže jakýkoliv státní útvar postavit na rovinu s Boží vládou. Proto také nikdy nemůže mít revoluce ten smysl, aby přivedla Boží panství. Chtě nechtě všichni Ježíšovi učedníci stojí ve dvou eónech současně.

Otázka politiky patřívá mezi ty, které bývají chápány jako pokušitelské. S možným řešením: buď – anebo. Ježíš nám však svým postojem neposkytuje lacinou nálepku na politickou aktivitu ani zákaz orientace na věci veřejné. Nemáme tedy řešení. Známe jen principy. Nelze ani čekat direktivní



věcné návody. Evangelia nám nepodávají hotové recepty, ale základní postoje, které nás ovšem vedou k jistým závěrům. Nejvýraznějším shrnutím Ježíšova učení i praxe je po mém soudu především Kázání na hoře. Představuje osu Ježíšova učení. Dějinným rámcem je eschatologický rozměr vlamujícího se Božího království. Rozhodující je vždy princip lásky (která je z Boha), ta stojí nade

fliktním situacím. Křesťan je odpovědný za věrnost evangeliu, za vnášení pokoje do neklidu světa, za reprezentaci Ježíše Krista a jeho principů, za preferenci lásky proti násilí.

Protože Ježíš jednal určitým způsobem, bylo jisté, že ke střetu musí nutně dojít. Všechna evangelia uvádějí, že Ježíš byl odsouzen jako král Židů. Byl obviněn politicky jako buřič proti římskému státu. Kris-

(Jan 15, 18; 1 Jan 3,13). Vždyť jejím úkolem je hlásat soud i milost zjevenou v Ježíši Kristu. Je vlastně solí i světlem (Mat 5, 13nn), odrazem od Ježíše Krista (Jan 1,4,9). Její povinností je přinášet eiréné – Boží pokoj, který se projevuje ve vztazích mezi lidmi, k Bohu i v normálním stavu všech věcí (podle Boží vůle). Jde o eschatologický rozměr. Království Boží je přece pokoj, radost a spravedlnost

Ježíš

a politika



naprostého odsouzení, ani jasné politické účasti. Kristus nebyl ani zélóta či herodián, ale ani esejec. Byl králem království pravdy (jež je z jiného světa), které přesahuje hranice a rozměry pozemských pravd, vazeb, států i politiky. Ve smyslu výroku "nelze sloužit dvěma pánům" byl hlasatelem výlučně Božího panství (které se již do světa prolamuje a brzy přijde v plnosti), jehož byl reprezentantem – a na tuto cestu zval a zve své učedníky. Současně nás však vede trvale doprostřed konkrétního světa. Jsme odpovědní vždy znovu za domýšlení principů evangelia v konkrétní situaci. (To je myšlení víry, které se jmenuje teologie.) "Království Boží není z tohoto světa" je však trvalým nasměrováním. Neseme především odpovědnost za to být solí a světlem, které má své světlo i slanost od Ježíše Krista. □

vším. L. N. Tolstoj našel v evangelii podobně jako před ním např. Petr Chelčický motiv nenásilí. – Neodporuj zlému! Přemáhaj zlo dobrem! Je lépe odpovědět láskou, nepříteli zahánbit a změnit v přítele. M. L. King z evangelia vypočetl důraz na "nenásilný odpor", který měl naprosto jednoznačně politické rozměry.

Ježíš Kristus zve k následování. Vše – majetek, práci, manželství, národ, stát, sociální rozměr života – je nutno vidět z hlediska naléhavých závazků vůči Bohu. Křesťan má být solí a světlem (Mat 5). Na cestě následování se uprostřed světa nelze vyhnout krizovým, kon-

tus jednoznačně odmítl politické mesiášství a prohlásil, že jeho království není z tohoto světa (Jan 18,36). Mluvil o království pravdy. Byl výsměšně vybaven odznaky královské hodnosti (Luk 23,11) a vojáci se mu vysmívali jako králi Židů (Mat 27,29). Kristovou smrtí, která byla "výsledkem" politicko-náboženských rozhodnutí, bylo dokonáno spasení.

Zmrtvýchvstalý Kristus mluví o tom, že "je mu dána všechna moc" (Mat 28,18). Posílá církve do světa, a přece si přeje, aby nebyla ze světa (Jan 17, 18.16). Pravá církev bude vždy nepřizpůsobitelná, bude vždy "ohrožovat" a zneklidňovat

v Duchu svatém (Řím 14,17).

Církev zde není proto, aby pořádala svět, ale aby byla v polévce světa solí – svědomím, hlasem. Reprezentuje zájmy jiného světa. Nesmí se stát služkou pozemských zájmů, ale má sloužit tak, že provádí kritiku na jeho nejvyšších ideálech. Křesťanství je v nebezpečí, že podlehně svodu satana: "Toto všechno tobě dám, budeš-li se mi klanět." (podle J. L. Hromádky)

Ježíš Kristus vede k radikálnímu rozlišení toho, co je na prvním místě od všeho ostatního. Pro něho byla politika věc okrajová, nedůležitá. Nelze vyvodit z jeho postoje ani vztah

Luděk Svrček



"Násilím nutit lidi k tomu, co se mi zdá být dobré, je nejjistější prostředek znechutit jim to, co je skutečně dobré."

L. N. Tolstoj

kánská církev, která vyžadovala účast na svých bohoslužbách zákonem a rovněž zakazovala svolávat jiná náboženská shromáždění bez úředního

Náboženská

svoboda

konečně...

(a na jak dlouho?)

Říká se, že dějiny se opakují. Když první Poutníci připluli do Nového světa, čekali bychom, že se budou intenzivně zabývat otázkami náboženské svobody. Ve svých minulých domovech totiž sklízeli dědictví staletého útlaku a pronásledování pro svou víru. Byli to především Angličané, kteří pro své náboženské přesvědčení museli utéci až na americký kontinent, aby se vyhnuli dalšímu pronásledování, věznění, vyhnání nebo usmrcení. Ne proto, že by spáchali nějaký kriminální čin v našem pojetí, ale proto, že se nechtěli podřítit církvi, jež byla spojena se státními úřady. Touha po svobodě – svobodě svědomí a náboženského přesvědčení jim dala sílu, aby se rozhodli snášet riziko dlouhé cesty přes moře a plout k břehům Ameriky. Jakkoli však byli upřímní a bohabojní, nechápali plně zásadu náboženské svobody. Paradoxní bylo, že právě tu svobodu, pro niž museli tolik trpět, nebyli ochotni dopřát druhým.

V dějinách se setkáváme se zajímavou skutečností, že to nebyla jen římskokatolická církev, která víc než tisíciletí tvrdě trestala ty, jež nesouhlasili s jejími názory a způsoby jednání. V Anglii to byla angli-

svolení. Ve Švýcarsku to byli kalvinisté, kteří obvinili Michaela

Serveta z kacířství a nakonec ho upálili (Servet byl španělský filozof, lékař a vědec, ale jako panteista zároveň kritizoval některá dogmata církve). Snad ještě paradoxnější je fakt, že Boží autoritu nahradili církevní autoritou také puritáni. Přestože mnozí reformátoři zavrhovali věrouku Říma, nebyli schopni se zcela oprostit od jeho středověkých praktik. Dokonce i noví osadníci Ameriky přijali pravidlo, že při volbách samosprávy mají hlasovací právo pouze členové církve. Založili jakýsi druh státní církve, kdy úřady měly právo potlačovat kacířství.

Teprve Roger Williams začal jedenáct let po založení první americké osady prosazovat svobodu jakéhokoli víry a vyznání. Williams byl jeden z prvních, kteří v moderním křesťanství usiloval o takovou světskou správu, která by byla založena na svobodě svědomí a rovnosti náboženských názorů před zákonem. Prohlásil, že po-

vinností státní správy je stíhat zločin, ne znásilňovat svědomí. "Veřejnost nebo úřady mohou rozhodovat, co je povinnost člověka k člověku; není však namístě, snažit-li se předepisovat povin-

nosti člověka vůči Bohu." V době, kdy se účast na bohoslužbách státní církve vyžadovala pod trestem pokuty nebo uvěznění, byl Williamsův názor vskutku aktuální. Kdyby se jeho myšlenky uvedly hned v život, povznesly by celé lidstvo daleko rychleji.

Jeho protivníci však tvrdili, že jeho návrhy by "podkopaly základy státu a vlády země". Trvalo to ještě moc dlouho než se jeho zásady staly základními kameny americké ústavy.

Samozřejmě, že nám zde nejde o obhajování názorů Rogera Williamse. Jde nám o to, že když předkové moderní Ameriky sestavovali svou chartu práv, odvozovali její zásady od učení Ježíše Krista: "Víte, že ti, kdo platí u národů za první, kdo nad nimi panují, a kdo jsou u nich velcí, utlačují je. Ne tak bude mezi vámi..." (Mar 10, 42-43) Thomas Jefferson, prezident USA a autor návrhu Deklarace nezávislosti Spojených států amerických napsal, že Bůh, ačkoliv je "Pánem těla i ducha, nezvolil si takový způsob, aby propagoval náboženství násilím, i když měl pro to veškerou moc." Ústava USA např. říká: "Jako kvalifikace pro jakýkoli veřejný úřad ve Spojených státech nesmí být nikdy vyžadována zkouška z náboženství," a tím výslovně zaručuje nedotknutelnost svědomí. Kongres se zavazuje, že "nevydá zákon, který by zakazoval založení nějakého náboženství nebo jeho svobodné vyznávání."

Ze samotného studia Písma vyplývá, že Bůh plně respektuje svobodu rozhodování u každého člověka. Jakýkoliv pokus někoho nutit k nějakému

náboženství je v rozporu se samotným autorem lidské schopnosti mít náboženství. Na jedné straně vyznáváme určité náboženství, o kterém jsme přesvědčeni, že je od Boha. Na druhé straně to však neznamená, že nepřejeme tutéž možnost svobodně se rozhodovat i těm, kteří doposud nemají stejné přesvědčení jako my.

Připomínám tyto zásady, protože vidím ne jeden náznak, který výše uvedené principy svobody svědomí ohrožuje. Jednak v samotných Spojených státech je stále silnější tendence opět povýšit náboženství na státní záležitost. Někteří konzervativnější senátoři pokládají odluku církve od státu za "lhostejnost" ve věci víry a spravedlnosti nebo přímo "bezbožnost" např. učitelů na školách, soudců a státníků. Objevují se hlasy, které touží po zrušení této zásady a srovnávají jeho užitečnost se zbořením Berlínské zdi, která bránila prosperitě národa. Např. je znovu aktuální téma uzákonění neděle jako "dne bohoslužby". Jestliže však budou lidé "muset slavit" nějaký den, je to jako když by někdo "musel milovat". Lze něco takového vůbec nařídít? Můžeme v takovém případě ještě mluvit o křesťanství, které je postaveno na základě dobrovolnosti víry a výrazu vděčnosti vůči Bohu – Kristu, když jiná forma projevu víry už nebude existovat? Jak je možné milovat Boha, když to bude pod hrozbou trestu?

Uvedme si však jiný příklad. Jako Evropanům nám bude jistě bližší situace v sousedním Polsku. Tam převzala vedoucí úlohu katolická církev. Snad nejvýraznějším projevem klerikalizace života v Polsku je požadavek episkopátu, aby nová ústava už neobsahovala článek o odluce církve od státu. I když je podle zpráv episkopátu 95% Poláků katolického vyznání, mám za to, že by snad bylo možné diskutovat maximálně o formách doporučování katolictví občanům, ale rozhodně ne o zákonném omezení svobody vyznání! Je-li tomu ovšem jinak, nemají pak pravdu ti, kteří se obávají nové totalitní nadvlády podobné té, která pronásledovala neateisty?

Připomeňme si také náš česko-slovenský problém, možná že více ten slovenský. Literární noviny (25.4.1991) ho komentovaly slovy: "Představa, že Bůh, kdyby se dostavil k volbám, jistě by hlasoval pro naši stranu, přesvědčení, že Bůh je antisemita, v jehož zájmu je svrchovanost Slovenska, domněnka, že Bůh je tu proto, abychom vyhráli svou věc, to je ta z dětství známá pohružka starším bratrem, který je na vojně, ale až se vrátí, rozbije ti hubu... Křesťanství není ohroženo těmi, kdo je potlačují. Hrozí mu nebezpečí od těch, kdo jím posvěcují své špatné úmysly. V Boha, který podporuje demagogy, se totiž věřit nedá."

Je zajímavé a zároveň povzbudivé, že mezi ty, kteří před tímto nebezpečím varují, patří i katoličtí aktivisté. V časopisu Der Spiegel (50/1991) se toto téma odváží otevřít katolický kněz a profesor teologické fakulty university v Tübingen dr. Norbert Greinacher. Ve svém článku "Totalitäre Kirche" cituje dokonce současného kardinála Josefa Ratzingera z Vatikánu, který se k naší úvaze už jednou (r. 1961) vyjádřil velmi jasně: "Je to ohromný skandál, když se pod rouškou obhajoby Božích práv obhajují určité společenské situace a mocenské pozice, které se v ní zabydly."

Važme si toho, že každý z nás má možnost i svobodu seznámit se s různými pohledy na svět a také s různými náboženstvími nebo církvemi. Každý z nás se může svobodně rozhodovat. Je to úžasná příležitost pro všechny oblasti života, pro oblast náboženství – konkrétně pro náš vztah k Bohu – Ježíši Kristu, je to příležitost přímo nezbytná. □

Dušan Kučera

Tři pohledy

do historie rodu

Homo politicus



Jako desetitisíce jiných turistů obdivoval jsem zbytky obrovského paláce císaře Diokleciána ve Splitu.

Dioklecián, muž, který cítil, jak soudržnost a síla impéria je rozhodována erozí vlivů, které se jen stěží dají jmenovat. Nebo snad ano? Legie hlásí, že se tam množí dezerteři, odmítání použití zbraně. Kdo že se to tak chová? Křesťané? Tak to oni jsou tedy nepřáteli říše! Je nutno je rozeznat, oddělit jak zrna od plev a rázně proti nim zakročit! Bylo to roku 303, kdy vydává první ze svých čtyř proslulých ediktů proti křesťánům. Zahájily největší pronásledování křesťanů za první tři století vůbec.

V celé Římské říši byly postaveny sochy a obrazy císaře. Před nimi malý oltář, na kterém hořel oheň. Každý obyvatel byl vyzván, aby vhodil do ohně několik zrněk tymiánu jako oběť císaři. Bylo to chápáno jako projev loajality vůči římskému státu, za jehož nejvyššího představitele se Dioklecián považoval. Odmítnutí obětovat bylo viděno jako politický projev odporu proti jednotě impéria. Křesťané to ovšem chápali jako modloslužbu, a proto odmítli. Pro úředníky císařství to byl problém politický, ne náboženský. Za odmítnutí obětovat byl trest nejvyšší.

Křesťané se nechťeli do politiky míchat, ale nakonec se jí nemohli vyhnout. Tehdy – ani nikdy potom – i když se pokoušeli vytvářet vlastní polis – obce stranou hluku světa.

Bloumám rozlehlým palácem, posledním útočištěm Diokleciána.

Tak zde dožíval svůj život muž, který chtěl zastavit běh času a nezvratných událostí. Když se rozhodl k odchodu do ústraní, měl asi dost zmatku doby a hroucení toho, co chtěl zachovat a upevnit. Když ho císař Maximianus žádal, aby se znovu zapojil do zápasu o osud světa, Dioklecián mu vzkázal, aby za ním přijel, že mu ukáže kapustu, kterou vlastnoručně vysázel a osobně vypěstoval. Pěstování kapusty se stalo radostí a smyslem života muži, který si kdysi myslel, že může ovládat a řídit celý svět. Za-

hradník. Krví statisíců křesťanů urychlil zánik toho, co chtěl zachovat.

Přišel rok 313 a císař Konstantin vydává v Mediolanu – Miláně památný edikt, jímž se křesťanství stává státním náboženstvím Římské říše. V severní Africe mezitím vrcholil mnohaletý spor církve s heretiky nazývanými podle svého vůdce a učitele biskupa Donata – donatisté. Konstantin se postavil za církev proti donatistům. Byli okamžitě postaveni mimo zákon a pronásledováni. To byl počátek onoho nešťastného spojení trůnu a oltáře, jež věci Kristově způsobilo mnoho škod a kritiky, která vyústila v myšlenky racionalistů: ve francouzské revoluci, v marxismu a militantním ateismu, v komunistických režimech 20. století.

Ne všichni křesťané schvalovali toto spojení církve a státu.

Lipany – rok 1434. Zde končí ozbrojený boj "Božích bojovníků" za nápravu církve. Celý ten mnohaletý zápas sledoval z malé jihočeské vesničky Chelčic u Vodňan chudý zeman Petr. Dochází k závěru, že světská moc není nic jiného než násilí, jehož neuznávají držitelé moci k obecnému dobru, ale pro své osobní sobecké zájmy. I své poddané chrání jen proto, aby z nich sami těžili. Vyhlašuje, že praví následovníci Kristovi nesmějí mít nic společného s řízením světa a v žádném případě nemají užívat násilí v jakékoli formě. Úředníci Kristovi mají projevovat v celém svém životě lásku a trpělivost i v pronásledování.

Učení Petra z Chelčic strhlo Řehoře, správce pražského husitského kláštera Na Slovanech. Brzy měl tento po opravdové zbožnosti toužící muž kolem sebe skupinu následovníků, kteří se vzájemně nazývali bratry a sestrami. Cele přijali výklad evangelia dle Petra Chelčického. Odešli z měst jako sídel pokušení a bezpráví, aby hledali místo na venkově. Nalezli své útočiště ve vsi Kunvaldu nedaleko Žamberka. Stalo se tak v letech 1457-1458.

Jednota bratrská rostla počtem a postupně i vlivem. O 50 let později se v jejích řadách nacházejí i velmi vzdělaní lidé. Vůdcovství přebírá učitel pražské univerzity Lukáš Pražský. K Bratřím se začínají hlásit i příslušníci šlechty a měšťanstva.

V době, kdy Kolumbovy karavely rozrážejí vlny Atlantiku směrem na západ, aby brzy úplně změnil dosavadní obraz světa, mění i Jednota svůj postoj ke světu. Vyhlašuje: "Není nemožné, aby křesťan setrval na cestě spásení, i když na sebe vezme nebezpečí povinnosti, které s sebou nese účast na správě věcí veřejných... bude-li pozorně dbát, aby se držel zákona



Božího." Jednota zde zdůraznila, že křesťanu nemůže jít jen o vlastní spasení, ale také o to, aby svět byl měněn kvasem evangelia k větší spravedlnosti, svobodě a humanitě.

Valící se události podrobuji revizi původní názory zakladatelů Jednoty. Tváří v tvář expanzi Turků do Evropy hodnotí Jednota kladně i vojenskou službu, a to již bez jakýchkoli výhrad, které vždy Bratři k válce měli. Ke konci 16. století dostává stále více vedoucí slovo v Jednotě bratrská šlechta. V Praze se usídlil podivínský Habsburk – císař Rudolf II. Proti němu se staví jeho bratr Matyáš, a Rudolf pod tísni slibuje ve svých zemích náboženskou svobodu. Stvrzuje to ve známém "Rudolfově majestátu".

Proti všem těmto snahám se v Evropě formuje katolická opozice. Vyhrocení napjaté atmosféry se dostaví poté, co pražští místodržící Slavata a Martinic dopadají do kuchyňských odpadků v hradním příkopu, aby takto zachráněni před hněvem české evangelické šlechty prchli do Vídně. Povstání české šlechty proti Vídni začalo. Otázka, do jaké míry může věrný křesťan užívat vojenských prostředků v politickém zápase spojeném se zájmem církve, byla pro vedoucí Jednoty vyřešena.

Je jisté, že jinak vidí věci zapálený laický nadšenec, obklopený hrstkou prostých lidí, a jinak vedoucí hnutí, které má hájit zájmy téměř 80% obyvatelstva (takový byl v té době početní poměr evangeliků vůči katolíkům v Čechách). Jak vše skončilo – to víme. Bitva na Bílé hoře 8. listopadu 1620 udělala definitivní tečku za politickou aktivitou vůdců Jednoty. A když Václav Budevec za uší drásajícího zlověstného zvuku bubnů stoupal na Staroměstském náměstí na popraviště, možná by bratr Řehoř pokýval hlavou se slovy: "Tak končí vstup křesťana do velké politiky!"

Přeběhla staletí... Pozadí jeviště našeho 20. století je zaplněno dýmem a troskami dvou největších válek v dějinách. Na tomto jevišti prožívali svá osobní dramata rozhodování i statisíce křesťanů. To nebyla hádka o to, zda zvolíme starostou Petra nebo Pavla. To byl zápas na život a na smrt. Zvláště v 2. válce šlo o to, zda převládne hrubé násilí a barbarství nad kulturou, pravdou a svobodou.

Křesťané se s touto situací vypořádávali různě: od vyložené spolupráce s nacisty, přes vyčkávací mlčení Vatikánu či drobné práce na zmírnění utrpení i za cenu ohrožení vlastního života – třeba při ukrývání pronásledovaných – až po jasný, aktivní odpor Dietricha Bonhoeffera nebo vyznávající církve a postoje Karla Bartha.

Rok 1935 zastihuje Bonhoeffera, tohoto teprve 29 letého fariše a teologa luterské církve v Londýně. Když vidí, kam Německo po zvolení Hitlera říšským kancléřem směřuje, rozhoduje se k návratu do Německa. Na naléhání přátel, aby zůstal a pracoval proti nacismu z ciziny, odpoví-



děl: "Nemohu činit pravdivá rozhodnutí, pokud žiji v bezpečí." Po příjezdu do Německa se zapojuje do aktivního odporu proti Hitlerovi. Prohlašuje: "Když právníci, politici a vojáci riskují život, nemůže ani teolog čekat v náboženském ústraní." Dělá závažné rozhodnutí: Vystupuje formálně z církve, aby ji svým jednáním neohrozil, protože došel k přesvědčení, že Hitlera je nutné odstranit. Styká se s těmi, kteří připravují atentát. Ještě než dojde k akci, je Bonhoeffer v dubnu 1943 zatčen gestapem. Byl zřejmě pro nacisty nebezpečný člověk a živá výčitka. Když se sen o tisíci-leté říši hroutl, vůdce mu nedovolují dožít se svobody. Dne 9. 4. 1945 je bez soudu na přímý rozkaz Himmlera zastřelen.

Zůstala po něm kniha "Následování" a "Dopisy z vězení". Tam vyjádřil své přesvědčení, že evangelium si činí nárok na celý život člověka. Následování Krista je to, na co církev v Německu zapoměla. Následování – ne slovy, ale činy.

Bonhoeffer vědomě položil život za své důsledné občanské a politické postoje. Dodnes jsou mnozí duchovní na rozpacích, jak hodnotit život tohoto muže, jehož čin nás zneklidňuje v naší lhostejnosti k veřejným věcem. Cítíme, že se zde nelze dovolávat Pavlova výroku: "Kdo se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví." (Řím 13, 1-2) protože zde není splněn předpoklad, že vrchnost je dobrý Boží služebník (v. 4). Bylo by to absurdní. Copak fašismus či stalinismus byl od Boha? Kdo měl vinu na vzniku těchto režimů? Bonhoeffer tvrdí: "Ti, kteří se nazývali křesťany." V Rusku selhalo pravoslaví, v Německu oficiální církev.

Tři krátké postřehy z dějin nám ukázaly, že křesťan se politice nemůže vyhnout. Je do ní vtahován – ať chce nebo ne. V životě jsem se nikdy neocitl v tak mezích situacích, jaké jsme popsali. Deset let, které jsem strávil v dolech místo vojny a nějaký ten výslech od STB nepovažuji za mezní situace. Abychom tak kritické situace nemuseli řešit, má křesťan usilovat o zřízení takového vládního mechanismu, který by zaručoval a chránil svobodu vyznání pro každého. Mistr z Nazareta řekl: "Vy jste sůl země. Když sůl se zkaží, není k ničemu – jen na to, aby se vyhodila a lidé ji poslapali." □

Ludvík Svihálek

Už František Palacký si uvědomoval, že Komenský a jeho dílo je pro obrozující se český národ silnou inspirací. Podobně i další historikové cítili, že by to byla nesmírná škoda, kdyby se Komenského myšlenky nechaly založené v galerii sice uctyhodných, ale pro současnost vzdálených postav. Každý, kdo alespoň zčásti poznal Komenského, si určité uvědomil, že má před sebou nesmírně přitažlivý příklad, jenž smíme vidět i v jeho vztahu ke společnosti.

Komenský

a jeho náprava věcí lidských



Komenský nikdy nebyl a ani nechtěl být pouhým pasivním divákem "Divadla veškerenstva věcí". Na životní otázky českých a evropských dějin 17. století reagoval velmi citlivě. Komeniologové jej proto pokládají za určitý vzor pro vzdělance, a to nejen českého národa a své doby, protože jako vzdělanec myslel a jednal politicky. Jeho přínos našemu tématu je aktuální ještě více proto, že zdaleka nežil v klidné době. V Anglii vrcholila revoluce a u nás se z feudální společnosti začala bolestně rodit společnost buržoazní. Přitom dále trval boj proti rakouským Habsburkům. Jako dozvuk dědictví husitské revoluce byl veden odboj nekatolických stavů proti habsburským snahám absolutistickým a rekatolizačním. Tradičně mu říkáme třicetiletá válka. Po tragické porážce na Bílé hoře prožívá Komenský rovněž i své osobní tragédie. Ale ani přes dlouhou řadu jeho zklamání a zhroucených nadějí a pochybností také z řad jeho přátel se nedal odradit od své další usilovné práce. Jasně formuloval zásady politika, občana a člověka vůbec, které ve své podstatě dodnes nestárnou. Roku 1661 píše v dopise svému příteli, že nelituje svého životního úsilí, i když "jsem vším tím ničeho nedocílil a nedosahuji svého cíle (aby churavější lidstvo alespoň o trochu se napravilo)..."

Na druhé straně žil Komenský v době, kdy se poslední zastánci středověkého názoru ještě naposledy snažili bránit proti přílivu modernějšímu chápání světa a života. Velký obrat zaznamenala přírodověda a filozofie.

Jeho současníky jsou Descartes a Hobbes. Ten první je všeobecně uznáván za otce novověké filozofie, protože hledal základy vědění v lidském rozumu. Na rozdíl od minulosti přesně rozlišoval oblast víry od oblasti vědění. Ten druhý šel ještě dál – byl důsledným materialistou. Filozofie se tedy začala oddělovat od teologie. U lidí vzrůstala obava, že nová věda a filozofie ohrožuje náboženství. Byla to tedy doba, kdy země i její obyvatelé byli zasaženi u samotného kořene své



existence. Myslíme tím kořen politiky, hospodářství, národnosti, filozofie a náboženství.

Teprve na základě znalostí tohoto pozadí vyvstává skutečná velikost Komenského. Především v tom, že dokázal snahu národní proměnit ve snahu obecně lidskou, že z úvah bohosloveckých dovedl přejít k názorům nadkonfesijním a obecně filozofickým, že názory třídně omezené a časově podmíněné dovedl pozvednout tak vysoko, že oslovují i nás dnes po více než třech staletích.

Předně nemůžeme opomenout Komenského úsilí o všennápravu lidské společnosti, kterou představil v díle Všeobecné porady o nápravě věcí lidských. Podle něj se Evropa mohla dostat z bezvýchodné situace buď obecnou nápravou celého lidstva anebo už jen apokalyptickým zvratem. Někteří badatelé mu sice vytýkají určitou vnitřní rozpolcenost, nevědeckost – poplatnost své době, ale to nic nemění na skutečnosti, že Všeobecná porada je přínosem k národní i obecné vzdělanosti a tedy ke všeobecnému pozvednutí světa. Všennáprava totiž navrhuje zřízení mezinárodní organizace, která by znemožňovala krveprolévání a zajišťovala klidný rozvoj lidské společnosti. S jeho plánem všeobecné společenskopolitické nápravy souvisí nový výchovný systém (založení světové akademie), mezinárodní jazyk, obecně přijatá filozofie, reformované náboženství a všemi národy přijaté občanské zřízení. V těchto návrzích všichni určitě poznáváme snahy současných politiků a mezinárodních společností.

Z konkrétních postřehů Komenského k otázce politiky bych rád zmínil některé postřehy z kapitoly Poutník stav vrchností spatřuje, kterou najdete v knize Labyrint světa a ráj srdce. Podle jeho názoru by měli být jednotliví rychtáři, purmistři, úředníci, místodržící, soudcové a knížata "od obcí vybráni...", kteří by za nejmoudřejší ze všech a nejzkušenější a spravedlnosti a práv nejpovědomější uznání byli." To je ideál, se kterým by byl "poutník" spokojen. Ale v tom je na své cestě světem zaražen, protože nejednou vidí "an se někteří do stolic vkupují, jiní vprošují, jiní vpochlebují, jiní sami sázejí." Kdyby však jenom to. Poposunul si brýle a hle: "...jmenovitě řídko který z nich všechny oudy měl, každému téměř něčeho přepotřebného se nedostávalo. Někteří neměli uši, jimiž by stížnosti poddaných vyslyšati, jiní oči, jimiž by neřády před sebou znamenati, jiní nosu, kterýmž by šibalů proti právu úklady čenichati, jiní jazyku, kterýmž by za něm utištěné promlouvati, jiní rukou, kterýmiž by úsudky spravedlnosti vykonávati mohli; mnozí ani srdce neměli, aby, co spravedlnost káže, konati směli."

Poutníkovi se tento stav zásadně přičil jeho přesvědčení, ale musel mlčet, nechtěl-li se dostat tam, kam by nerad. Na soudy se spoléhat příliš nemohl, protože jména pánů soudců byla: "Sváruřád, Stranobij, Osobolib, Zlatomil, Darober, Nezkus, Malovéd, Nedbal, Kvapil, Ledabyl..." Mezi svědky byli "Kleverta, Lež," prokurátorem byl "Pochleba a Darmotlach". Když šli soudci s případem k soudu, každý si nesl své zákony. Na některých z nich byl nápis: "Dravá šízení zemská" nebo "Žravá hryzení zemská". To už však bylo pro poutníka příliš: "Již více na to hleděti nechtěl, šel vzdychaje odtud."

Podobné rozčarování vyjádřil Komenský v osobě poutníka ze setkání s králem a knížaty. Velmi barvitě popsal problémy poddaných, které vlastně pocházely z problémů samotných vládců. Poznal, že "ač světa správcové jmenování býti chtěli všichni ti, nesprávy však všude plno bylo." Jeho celkový úsudek o současné politice zněl: "...mnoho jsem křivd jako práva viděl, tak mnoho vzdychání a úpění jako veselosti slyšel, a že se spravedlnost s bezprávím a moc s soudem mísí, rathouzové, soudnice, kanceláře tak nepravosti jak spravedlnosti verštatové že jsou, a kteří se obhájcové v světě řádů titulují, že tak mnoho neřádu jak řádu (a často víc) bývají, patrně jsem vyrozuměl."

Je to pouze stručný výběr a průřez Komenského příspěvku, který nám aspoň trochu pomůže nahlédnout do morálního a politického myšlení jeho neméně politické osobnosti. Přes všechnu jeho politickou angažovanost a snahu nastinit principy dobré politiky si však pro úplnost dodejme, že když Komenský uzavíral svou stať o vrchnosti a politice, napsal: "A podivě se, jak ten stav mnoho marnosti a blyštící se bídy v sobě kryje, poželal jsem jich tu a šel odtud." □



Symptom naší doby:

Je to jen několik málo let, co se veřejnost začala zajímat o šikanování na vojenských útvarech a učňovských školách. Dnes se zabýváme zase fenoménem, který představují skupiny skinheadů. Rostou násilné konflikty mezi skinheady a Rómy. Rostou projevy násilí vůbec. Zarážející je však to, že násilně se začínají projevat už žáci na základních školách. Především ve státech západní Evropy jsou známy případy, kdy byli přepadeni i učitelé a kdy se praktikuje také "skupinový teror".

Učitelé a vychovatelé ani postižení žáci nejsou na podobné projevy vůbec připraveni. A přitom se lze do nějakého konfliktu dostat velmi rychleji a snadněji, než si myslíme. Proto, aby se člověk projevil násilně, nepotřebuje žádné školení nebo průkaz. Násilné chování pozorujeme nejen u žáků vyšších ročníků, ale už u docela malých dětí. Učitelé pozorují, že děti mají k násilnému chování často "oprávněné" důvody. Zvláště u malých dětí je velmi těžké rozlišit, co je skutečné násilí a co měření vzájemných sil bez

NÁSILÍ

dalších zlých úmyslů. Psychologové vidí v mnoha případech především dětskou snahu o sebeprosazení.

Nejrozšířenější formou násilí na školách je šikanování, které vzbuzuje mezi dětmi velký strach. Dánský psycholog Dan Olweus při svém průzkumu došel k závěru, že školáků, kteří ostatní šikanují, tzn. že ostatní agresivně ohrožují nebo utlačují, je 5 - 10%. Jejich agrese se většinou zaměří na jiných 5 - 10% školáků. Jeden násilník si obvykle vyhledá svou oběť a tu pak pronásleduje delší dobu, někdy i celá léta. Šikanování a násilí je daleko nebezpečnější tehdy, když má skupinový charakter.

Možné příčiny násilí

Mnoho dětí ve svém okolí vidí, že lidé nebo přímo jejich rodiče považují násilí za samozřejmý jev. Děti mají vol-

ný přístup k časopisům nebo videokazetám, které jsou plné násilí. Často se stává, že rodiče se na ně dívají spolu se svými dětmi. Tím si děti zvykají, že násilí je běžnou součástí života.

K dalším příčinám násilí zvláště u starších žáků patří stres, strach ze selhání. V pubertě je to dosti velká vnitřní roztěkanost a nekontrolovaný projev citu – emocí, tužeb, které nejsou hned uskutečněny, všeobecný životní pesimismus a velký vnitřní zmatek. Ten vzniká ve chvíli, kdy mladý člověk zjistí, že neodpovídá očekávání jiných lidí nebo nějaké skupiny, na které mu záleží. Mnoha mladým lidem chybějí právě životní ideály a dosažitelné cíle. V mnoha případech se agrese mládeže stává jakýmsi ventilem, který propouští nahromaděný psychologický tlak, a tím se zároveň stává prostředkem pro to, aby získala pro sebe uznání. V mnoha případech můžeme říci, že

mladí lidé používají násilí podvědomě jako samozřejmý způsob jednání nebo řešení svých problémů, který vidí ve svém okolí, doma nebo ve sdělovacích prostředcích. Nejtragičtější případy se týkají těch mladistvých, kteří vlastně už nic jiného nepoznali.

Jistě si klademe otázku: Jak s takovými lidmi jednat? Je vůbec možné naučit se žít bez násilí, vycházet s lidmi v klidu a mírně, řešit vzájemné spory způsoby, které by po sobě nezanechaly zlomenou nosní kost nebo vyražený zub a nepoužívaly psychický teror?

Co můžeme dělat?

Jamie Walker předložil studii o projevech násilí a řešení konfliktů na školách, kterou vypracoval na žádost odboru pro kulturní spolupráci Evropských společenství. Popisuje v ní, co v současné době v této oblasti podnikají tyto členské státy. Např. v učebních osnovách stojí: "Výchova v oblasti lidských práv má žáky uschopnit k tomu, aby se zaslazovali o jejich realizaci ve svém soukromém nebo politickém okolí. Do této výchovy je rovněž zahrnuta výchova k ochotě zastávat se práv jiných lidí." Je to možné? Jeden odborník holandského ministerstva školství vyslovil názor, že není možné vyučovat přímo nenásilnému chování, ale že je možné získat schopnost s lidmi komunikovat, spolupracovat a řešit problémy společně. Teprve tento výchovný proces může nakonec vést k nenásilnému chování.

"Vzájemně si naslouchat, argumentovat, snažit se o vzájemné porozumění, akceptovat se a tolerovat různé názory, umět vysvětlit své stanovisko, umět některé konflikty snést, nebát se nabídnout různá řešení, být ochoten dělat i kompromisy, aby se hádka mohla ukončit, být připraven změnit vlastní mínění, vyjít svému protivníku vstříc a smířit se." To jsou některé ze zásad

správné výchovy, které zmenšují psychické napětí a vytvářejí prostor pro dialog. Tyto zásady jsou vesměs humánní a zároveň obsahují spoustu prvků z křesťanské etiky. Bylo by skutečně chválné, kdyby se je mladí lidé začali učit!

Jednou z dalších možností, jak vést školáky k nenásilnému řešení vzájemných sporů, je sport. Sport totiž vyžaduje fair-play. Této zásadě se koneckonců můžeme učit při každé společenské hře.

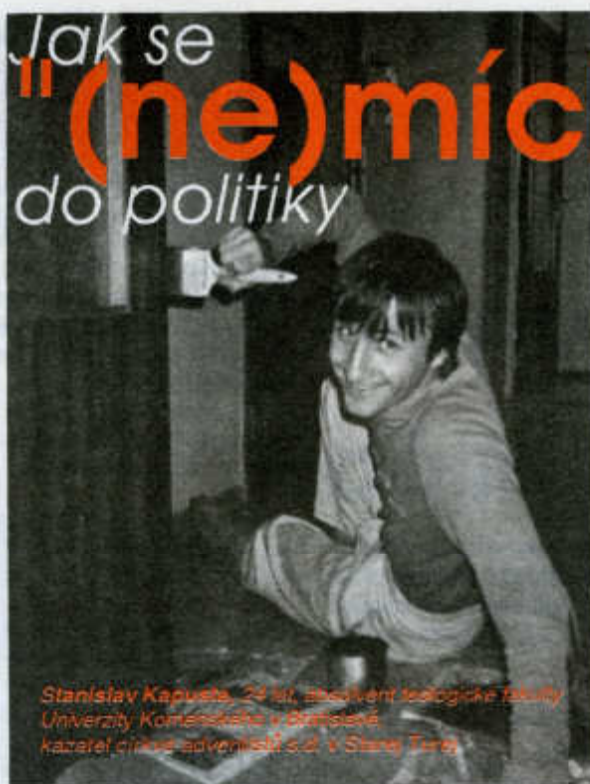
Šance pro křesťany

Mnohé z pedagogických a psychologických rad, které jsme výše uvedli, v podstatě obsahuje i Ježíšovo Kázání na hoře. Když se zamyslíme nad Ježíšovými důrazy, vidíme jejich charakteristiku v tom, že psychologům a vychovatelům nabízejí pro jejich práci pevný duchovní základ.

V blahoslavenstvích se Ježíš zastává pokorných, zklamaných, tichých, spravedlivých... Začátek vraždy (a smíme říci i násilí) posouvá už do chvíle, kdy začíná povýšenost a hněv. V pasáži o odplatě odmítá mechanické myšlení "oko za oko a zub za zub", před kritikou zásadně upřednostňuje sebekritiku, a nakonec vrcholí slovy o lásce k nepřítelům. To jsou postoje a způsoby myšlení, které psychologickou logiku neodmítají, ale naopak jí dávají zcela nový základ a nový pohled. Spočívají v tom, že ukazují na duchovní pozadí násilí. Proto i řešení, má-li být trvalé a smysluplné, musí vycházet z duchovního vztahu. A tu se neobejdeme bez Ježíše Krista, který zvítězil nad samotným původcem zla a násilí.

Skutečným podnětem a motivací pro nenásilné chování není pouze zdravý rozum, který bere ohled na všeobecnou prospěšnost, ale osobní vztah důvěry v Ježíše Krista jako Zachránce a Vzor, kterému si přejeme být podobní. □

D. K.



Stanislav Kapucha, 24 let, absolvent teologické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, kazatel církve adventistů s.d. v Staré Turej

tuji jednu větu: "Do politiky je nejlépe se nemíchat." Bylo mi to podáno způsobem asi jako: "k rybníku nechod, mohl bys tam spadnout" nebo "se zlými kamarády si nehráj". To mi tenkrát plně stačilo.

Čas běžel, chodil jsem už do školy. Zpočátku jsme se do "politiky" moc nemíчали. Nejdříve jsme se museli naučit pořádně číst, psát a počítat. Ale později k matematice a vlastivědě se přidružila i občanská nauka. To už nebylo tak jednoduché. Chlapec z vesnice, který se měl najednou vyznat v pojmech jako "třídní struktura", "politická organizace", "diktatura proletariátu", "ideové zájmy"... Uznáte, že to nebylo jednoduché. Vlastností každého dobrého žáka má být píle, a to i v předmětu, který není tak zajímavý jako třeba tělocvik. Z těch školních let jsem si odnesl další poznatek: "Politika – to je něco, co se musíme dobře naučit, i když tomu nerozumíme. Kdo chce mít na vysvědčení jedničky, musí zvládnout i tuto oblast."

Na střední škole mi občanská nauka nedělala problémy. Zásada ze základní školy vystačila i zde. Představíme-li si k tomu ještě učitele, který ústně nezkouší, dává jen písemky, pak se to dá "tahákem" všechno hravě zvládnout.

Po vykonání zkoušky dospělosti, kdy by člověk měl být dospělý, začal vážný život. Jak to už v životě bývá, setkáváme se s nejrůznějšími lidmi. S věřícími i nevěřícími, s křesťany i nekřesťany. Rozdíl jsou i mezi samotnými křesťany. Jedni se zajímají jen o sebe, jiní i o druhé a o své okolí. Jsou takoví, kteří se zajímají o politiku. Vlastně ani ne tak o politiku, jako o politiky. Pohnutí k tomu jsou různé. V minulosti to byl nejčastěji strach, obavy a vlastní výhody.

Často jsem se setkával se skupinami křesťanů, kteří měli k sobě zcela protikladný vztah. Jedni tvrdili na základě bible, že "Boha je třeba poslouchat, ne lidi". Ti druhí se také odvolávali na text bible: "Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha."

Dnes vím, že tyto texty nepředstavují žádný protiklad. Avšak křesťané, kteří se na tyto výrocky odvolávali, je chápali protikladně. Snaha o pokoj těch, kteří chtěli být za každou cenu poslušní "vládní moci", vedla tak daleko, že v jejich chování a vystupování se nedalo zjistit, zda jsou ryba nebo rak. Na druhé straně zde byli ti, kteří si zacpávali uši, když slyšeli něco, co "zavánělo politikou".

Není lehké vytvořit si vlastní názor a přitom nebýt "reproduktorem" názorů jiných, "rozumnějších lidí". Je třeba si uvědomit dvě jednoduché zásady. Význam slova "politika" nebo "politizovat" znamená "občansky žít", v širším významu "vést správný život", "mít správný životní styl". Kdo z nás by nechtěl žít tak, aby byl spokojen sám se sebou a měl vnitřní vyrovnanost, klid? Druhá zásada, kterou musíme mít vždy na zřeteli, je vlastně výrok Ježíše Krista: "Moje království není z tohoto světa..."

Dnes už mám vlastní názor na to, zda se mám do politiky "míchat" nebo "nemíchat". Nejlepší politik není ten, kdo je členem nějaké politické strany. Je jím ten, kdo má správnou "politiku", kdo dokáže najít správný vztah k lidem. Kristus o sobě řekl: "Já jsem přišel, aby měli život a měli ho v hojnosti."

Není dobře možné dávat recepty a hotové návody, jak se máme křesťansky dívat na politiku. Existují však určité biblické zásady. Chraňme se toho, abychom nedopadli jako Sokrates, který i přesto, že se pokládal za odsouzeného nevinno, odmítl nabídku přátel zachovat si život útekem ze žaláře a podřídil se rozsudku smrti vypitím číše jedu. Prý proto, že ho odsoudily zákony a on jako člověk je nemá právo rušit.

Stano

Slyšela jsem kdysi

vyprávět příběh o tom, jak jedna paní měla problémy s módou, a tak každý rok věnovala někomu své nejhezčí a nejoblíbenější šaty, aby na nich nelpěla. Možná příliš přehnané, myslela jsem si tenkrát. Ale zjistila jsem, že člověk nemusí lpět jenom na šatech.

V sobotu přišla do shromáždění teta z jiného sboru, která byla na léčení v lázních. Do svého zavazadla si však zapomněla přibalit biblické úkoly, a proto mě poprosila, abych jí je obstarala. Jenže v našem sboru již byly všechny vyprodány. Teta mě požádala, abych jí půjčila své, že by si je chtěla studovat se svou spolubydlicí. A v té chvíli se ve mně cosi vzepřelo. Věděla jsem, že tatínek, maminka i bráška úkoly mají také a že mi je případně půjčí. Já sama je mám ještě v němčině. Jenže číst něco v němčině nebo v češtině, to je přece jen rozdíl. Navíc studium knihy Přísloví mě baví, a tak jsem si poctivě vypisovala všechny verše. Mám tam vepsány i svoje poznámky. "Ne, teto, já ti je nechci půjčit." Musela jsem si rychle obléknout přetvářku, aby se neobjevily pocity mého srdce na výrazu tváře. Podala jsem tetě s přemáháním úkoly. Viděla jsem, jak je ráda, že je má. Mně to ale vůbec nezajímalo. Po zbytek soboty jsem cítila, jak hněv ve mně stále doutná. Ani v týdně mě neopustil. Odmítala jsem si prostudovat úkoly, když nemám své. V pátek mi to přece jen nedalo a tajně jsem si je přečetla, abych věděla, o čem jsou.

Když jsem v pondělí přišla domů ze školy, čekala na mě taška plná ovoce. Prý se u nás teta stavovala, a že ta taška je celá jen pro mne. Byla jsem přece tak hodná a půjčila jí své úkoly. Teď jsem pochopila. Až teď jsem se styděla za svoji neochotu. První myšlenkou, která mi prolétla hlavou, byla úleva z toho, že člověk nevidí do srdce toho druhého. Vždyť kdyby tenkrát teta věděla, co si myslím, nikdy by si ten úkol nechtěla ode mě půjčit. A přitom je to taková maličkost. Pro mě to byla ovšem obrovská překážka. V duchu jsem prosila Boha o odpuštění. Vzpomněla jsem si na zkažené chvíle, ve kterých jsem si uměle pěstovala svůj hněv. A teta mi i přes tento můj záporný postoj přinesla dárek. Já jsem si ho nezasloužila.

Tato příhoda mi však ukázala ještě jednu věc. Uvě-

domila jsem si, že se tak kolikrát stavím i vůči Bohu. Chci si jít svojí cestou. Nechci se ohlížet stále na druhé, co jim by vyhovovalo. Nechci se ohlížet na nikoho. Chci se řídit jen svými vlastními pocity. A co pak? Jen zklamání a zahořklost. A jak se chová Bůh? Dostávám od něj stále plno darů, které si vůbec nezasloužím. Nevím, jak je to s tebou, ale já jsem poznala, že už nechci dělat jen to, co se líbí mně. Vždyť z tolika darů, které jsem od Boha dostala, mohu dát i tobě. Možná, že pak budeš šťastnější. A já budu mít u srdce hřejivý pocit, že jsem ti mohla pomoci. Možná pak pochopíš, že když si i ty své dary nenecháš jen pro sebe, budeš šťastnější □

Andrea

Andrea Stará, 18 let, studentka gymnázia v Karlových Varech



Klopotný běh dějin nás neustále předbíhá a my se za ním honíme s vyplazeným jazykem. Neustálý proud informací nás tepe stále novými a novými aktuálními zprávami. Tento neustálý příliv, který se objektivně nikdy nezastaví, otupuje naši schopnost jednotlivé informace nejenom vstřebávat, ale podstatně snižuje i schopnost je analyzovat a zpracovávat.

Informace do nás buší ze všech stran a nepokrytě si činí nárok na naše bytí. Mnoho lidí ať vědomě či nevědomě rezignovalo a stáhlo se do svých lokálních problémů, za své ploty, zdi a okna, protože nebyli ochotni investovat námahu a čas a v posledku sami sebe. Vždy totiž stále zbývá větší kus toho, co se týká mne, než toho, co se týká zbytku světa.

Tato situace se nikterak nevyhýbá ani křesťanům, pokud se jí vědomě nevyhýbají oni. Je možné se dívat na kolo toč kolem nás ze dvou zásadně odlišných stanovisek. Předně: dění kolem mne se mne netýká, protože žiji v Božím království. Druhé stanovisko je: dění kolem mne se mne dotýká, protože žiji v Božím království.

Je téměř jisté, že většina z těch, kteří si říkají křesťané, se přihlásí ke druhé skupině. Už proto, že Kristus po nás vyžaduje, abychom dávali pít žíznivým, nahé oblékali, navštěvovali nemocné a vůbec dělali mnohé z toho, na co si kolikrát pořádně ani vzpomenout neumíme. Ale vyžaduje to Kristus po nás skutečně? Nedochází často vlivem zkratkovitého uvažování, tak běžného z našeho všedního života, i zde k deformacím a nezacházíme díky tomu do slepých uliček?

Předně je asi dost dobře nemožné vést nějakou děličí čáru životem a snít o tom, že něco je uvnitř křesťanství a něco je vně – že slunce, ještěrky, asfaltová silnice a v neposledku i lidé jsou

rozdílní od těch za zdmi sborů a kostelů. Bud' je vše uvnitř, nebo je vše venku, žádné jiné řešení neexistuje. Křesťanství není zavře-

no samo do

sebe,

právě

na-

opak –

je přísně

otevřené,

všepojímající.

Chrámem

jsme my sami.

Samotným

Kristem jsme po-

staveni do situace,

kdy žádný kompro-

mis není přijatelný, do

situace, kterou bytost-

ně nesnášíme, proto-

že zadní vrátka chceme mít

neustále pootevřená. Kristus

ale není ten, kdo zavírá naše

zadní vrátka. Kristus po nás chce

věc zhořalou nemyslitelnou a nemož-

nou – abychom zabouchli sami.

Kristus nás v tom nenechává sa-

motné, ale učí nás. Nevystupuje jako

učitel tak, jak jsme na učitele zvyklí z na-

šich zkušeností ze školních škamen a školení pod

rudou zástavou. A v tom je možná jedna z příčin nepo-

chopení Kristova poselství. Kristus nás neučí ani me-

morovat, ani se biflovat náš životní postoj, několik veršů z bible a pár odstavců z věrouky. Kristus přichází a říká – Pojd'.

Nic víc a nic méně. Všechno ostatní je v následování. V tom je

to pravé učitelství. V tom je ukrytá ta obrovská síla, která se

nazývá vírou, a která pohnula světem tak, že jej vyvrvala z ko-

řenů. Síla, která zabouchává zadní vrátka.

Klopotný běh dějin

A teprve v tomto stavu nás
Kristus pověřuje úkoly.
Teprve ve vlastním
následování
jsme

Ing. Jan Pospíšil, 27 let, absolvent Vysoké školy chemicko-technologické v Praze,
sautromý podnikatel.

schopni přijmout jeho pozvání ke službě. K tomu, abychom pomáhali druhým a abychom nesli odpovědnost za druhé. Je ale nemyslitelné, abychom měli odpovědnost za někoho jiného, pokud ji nemáme sami za sebe, pokud nejsme natolik vnitřně svobodni, že veškeré naše konání a jednání vychází z poznání osvobozující milosti, a ne ze zbožných přání. V tom je odpovědnost, která musí vycházet z uznání svobody mé vlastní a zároveň z uznání svobody ostatních.

V těchto souvislostech jednoznačně zaniká jakákoliv naše snaha vypadat dobře a dělat dobré věci. Toto všechno dokonce vyplývá přímo z Kristovy bezprostřední blízkosti a naplňuje se samozřejmě ideál: Pane, kdy jsme Tě viděli...? Tato víra, svoboda, odpovědnost – různé pohledy na následování – nás proto nevedou pouze k pasivnímu vyčkávání, ale jsou samy v sobě hluboce aktivní a činné.

Klopotný běh dějin nás sice neustále předbíhá a my se za ním honíme s vyplazeným jazykem, ale jednu věc můžeme přesto vykonat. Nenechat se otupovat až k naprosté lhostejnosti a přijmout výzvu Kristovu a těch potřebných, které nám staví do našich úvozů.

Jan

Už od té doby, co jsou lidé na světě, patří semena rostlin k nejdůležitější potravě vůbec. U Indiánů Severní, Střední a Jižní Ameriky si cenili ze všeho nejvíc semena slunečnice. Rostlinu považovali za symbol boha slunce. Má totiž zvláštnost, že své květy ráno nasměruje k vycházejícímu slunci a pak se za ním otáčí až do západu. Pro tuto zvláštnost vděčí i za své jméno – slunečnice.

Slunečnice (*Helianthus annuus*) je jednoletá rostlina, která dosahuje někdy až 3 m výšky. Silná lodyha má na konci velkou růžici utvořenou na okraji z okvětí, tvořící nádherný zlatožlutý věnec. Vlastní "květy" pozůstávají ze stovky malých kvítků, pod kterými po oplození se pak vytvářejí semena. Na zralé slunečnici se urodí až čtvrt kila semen.

Když Španělé dobyli Nový svět, zalíbila se jim ta obrovská květina se zlatožlutým okvětím natolik, že si vzali její semena do Evropy a už v r. 1504 kvetly první slunečnice v botanické zahradě v Madridu.

Přestože se rozšířila v relativně krátké době po celé Evropě, teprve v r. 1830 se přišlo na to, že květina nám neposkytuje jenom pěkný pohled. V tomto roce totiž poprvé v jižním Rusku lisovali ze slunečnicových semen olej. Dodnes je Rusko hlavní světový producent slunečnicového oleje. Je to vysoce hodnotný rostlinný olej, který obsahuje velké množství (65 procent) nenasycených mastných kyselin. O něco později se přišlo na to, co už Indiáni věděli dávno, že jádra semen neposkytují jenom olej, ale že se nechají i louskat a jíst.

Dnes se pěstují hlavně dva druhy slunečnic. Z jednoho druhu, který dává malá černá jádra, se získává slunečnicový olej. Z druhého, který má velká šedá semena s bílým žlínáním, lidé louskají a jedí jádra.

Ve své mnohostranné upotřebitelnosti jsou slunečnicová jádra takřka nepřekonatelná. Dávají se do chleba, do chle-

bíčků i do sladkého pečiva. Pečení jim propůjčuje jemné pražené aroma. Pečivo, které obsahuje slunečnicová jádra, zůstává dlouho čerstvé. K plnohodnotné snídani se hodí jako přídatek: lehce pražená jádra do müsli (směsi různých ovoce) nebo do jogurtu s čerstvým ovocem, k sýru nebo tvarohu. Takové jídlo nejenže výborně

chutná, ale svým obsahem umožňuje dobrý start do nového dne. Co skutečně dokážou slunečnicová jádra, to se ukáže teprve při hlavních jídlech. Pro polévky se používají mletá, trochu pražená. Přidávají se až do hoto- vé polévky. Hlavnímu jídlu dodávají hodně bílkovin, vitamínů a minerálních látek.

Hodí se i do sladkých i pikant-

Více než jen pěkný pohled



ních nákypů. Přidávají se ke strouhanému sýru, do různých náplní i jako pomazánky na chleba nebo chlebičky.

Samozřejmě, že se hodí i do čerstvých salátů zeleninových, nudlových nebo rýžových, jakož i salátů ovocných a jiných dezertů.

Anita Sprungková

Cibulové chlebičky se slunečnicovými jádry

Rozpočet na 24 chlebiček:

170 g sluneč. jader
250 g jemně nakrájené cibule
4 pol. lžíce slunečnicového oleje
2 pol. lžíce suš. tymiánu
1 kostička droždí
přiměřené množství mořské soli
300 ml vody

350 g pšen. celozrn. mouky
2 káv. lž. drceného kmínu
2 káv. lž. drceného koriandru
6 pol. lž. sluneč. oleje
150 g celozrné žitné mouky
1 rozkvedlaný žloutek
několik sušených lístků tymiánu

Upřažit 150 g slunečnicových jader. Nakrájenou cibuli osmažíme do růžova na 4 lžicích slun. oleje. Přidáme tymián a dáme vychladit. Droždí a sůl rozpustíme ve vodě, zamícháme pšen. mouku a koření a dobře propracovat. Přidat 5 lžic slunečnicových jader a žitnou mouku, propracovat, až se těsto hnětací mísy nechytá. Pak k tomu přidat upražená slunečnicová jádra a cibuli s tymiánem. Těsto nechat kynout 40 minut, pak jemně zamáchnout a znovu důkladně prohníst. Vykrájet kousky polévkovou lžicí, sformovat ploché placičky, potřít vaječným žloutkem, posypat lístečky tymiánu a nepraženými slun. jádry. Přimáčkeme na placičky. 5 minut nechat ještě kynout na pomáštěném plechu, pak vsunout na střední drážku do studené trouby a péci 30 minut při 200°C.

1 chlebička obsahuje: 5 g bílkovin, 8 g tuku, 16 g uhlohydrátů, 160 kalorií (680 J)

Jablkový závin tažený se slunečnicovými jádry

Rozpočet na 6 porcí

Těsto:

250 g jemně umleté a prosáté pšenice
špetka mořské soli
1 káv. lžička ovocného octa
2 pol. lžíce sluneč. oleje
1 vejce
80 ml vlažné vody

Náplň:

500 g jablek
šťáva z půl citronu
70 g medu
150 g slunečn. jader
mouka k válání
2 káv. lž. sluneč. oleje
2 pol. lž. medu
2 pol. lž. měkkého rostlinného margarinu

Pšenici smísit s mořskou solí a do středu udělat jamku. Přidat ocet, olej, vejce a po troškách teplou vodu. Zamíchat. Těsto tak dlouho propracovávat až je vláčné. V teplé míse přikryté nechat hodinu odpočívat. Mezi tím umýt jablka, oloupat a jemně nakrájet. Pokapat citronovou šťávou. Vmíchat med a 100 g slunečnicových jader. Troubu předehřát na 200°C. Na pomoučeném ubrusu těsto vyválet tak tenké, jak jen možno, a potom pomoučenými rukama vytahovat ze středu k okrajům hříbetem ruky až je velice tenoučké. Těsto potřít 1 lžicí oleje a rozložit na ně náplň. Péci 45 minut. Med, rostlinný margarin a zbytek slunečnicových jader smíchat a závin asi 10 minut před koncem pečení tímto posypat.

1 porce obsahuje: 12 g bílkovin, 19 g tuku, 62 g uhlohydrátů, 480 kalorií (2006 J)

t...ten

"Ano, to ten! Ten za to může," pošeptáme sousedovi do ucha a neznatelně ukážeme prstem. "Já a určitě ani ty bys něco takového nikdy neudělal, ale ten?" Pak už jen spiklenecky rozhodíme rukama a čekáme na sousedovo přitakání. "Ten" zatím stojí opodál bez možnosti říct něco na svou obranu...

Ten, to je ten třetí. Ten, to je ten, o kterém bývá řeč, ale z pochopitelných důvodů není žádoucí, aby byl při tom. Někomu se dokonce stalo shromažďování, shánění, získávání, třídění, popřípadě zkreslování informací o "tom třetím" jakousi nepostradatelnou životní potřebou. Jak často se "ten" stává důvodem k dlouhým přemítáním a hovorům. Slovo ten pak k takovým hovorům nezbytně patří. Zní méně osobně než konkrétní jméno a pomáhá udržet v klidu naše svědomí pro případ, kdyby nás přece jen napadlo, že nejde ani tolik o starostlivé předávání informací jako spíše o docela obyčejné pomlouvání.

Ale ovšem, nejsme žádné "pavlačové drbny". Nechceme skutečně nikomu ublížovat. Máme přece také určité morální zábrany, pustit si, jak říkala moje babička, "pusu na špacír". Ne, my nepomlouváme... ale jako "správní" křesťané se často staráme. – Ten by neměl to a ten zase by to měl.

Janovo evangelium téměř závěrem připomíná rozhovor Ježíše s učedníkem Petrem. Petr se staral. Ostatně jako "správný" učedník: "Pane, co pak tento?" (Jan 21,20 Kr. př.) Možná také jen tak neznatelně ukázal prstem na učedníka Jana, když se dozvěděl pravdu o sobě. Nevím, nakolik byla Petrova starost o Jana i Janovu budoucnost upřímná. V Janově evangeliu však čteme jasnou Ježíšovu odpověď: "...není to tvá věc." (Jan 21,22) Ten třetí smí totiž často vstoupit do našeho života jen proto, abychom šetrně minuli své vlastní nedostatky. "A Pane, co ten?"

Až zase budeme mít chuť se před známými starat, co "ten třetí" (i na to měla moje babička málo originální, zato obecně známé přirovnání – "svrbění jazyka"), zajděme raději rovnou k tomu třetímu. Napoprvé to zřejmě nebude to "pravé" popovídání. Budeme k rozhovoru určitě potřebovat trochu víc odvahy a asi budeme dřív hotoví. Proč bychom však ve chvíli, kdy zájmeno ten nahradíme zájmenem ty, nemohli konečně poznat další důležitou moudrost: "Mnohomluvnost nezůstává bez přestoupení, kdežto kdo krotí své rty, je prozřavý." (Př 10,19)

Jan Bárta

Epištola těm, kteří to myslí vážně

Už zase uplynuly dva měsíce, a tak ti mohu znovu napsat. Prosím, přijmi můj dnešní dopis jako uvažování o sobě samé a o lidské situaci. Domysli, co nenapišu, zvaž, jak to vidíš Ty.

Říkám: Domysli, zvaž. Právě na to myšlení teď často myslím. Musím říct, že je únavné hodnotit své myšlení. Taký těžké a často ta snaha nevede k ničemu. Kdosi řekl, že jen 5% lidí na světě myslí, 10% lidí si myslí, že myslí, a ostatní by raději zemřeli, než aby mysleli. – To je jen hra slov a čísel. Protože se také říká, že člověk myslí, i když myslí, že nemyslí.

Je to třeba srovnat: Myslíme stále. Ale myšlení jako zdroj cílevědomého jednání – tím už vynikáme méně.

Když naznačuji, že nemyslíme, míním tím, že pouze reagujeme, nejednáme sami, ale jen odpovídáme na okolnosti, na to, co se děje nebo na to, co se od nás žádá.

Myslet v nejvyšším slova smyslu znamená hledat smysl vlastního života, jeho cíl. Proč jsem právě zde, právě já, právě v této době. Ví Bůh konkrétně o mně?

Když naznačuji, že nemyslíme, míním tím, že – zaměňujeme lidskou solidaritu za davovou psychózu. Necháme se unášet proudem myšlení nějaké strany, kolektivu, davu nebo schopného jedince, takže si sami nestačíme pevně stoupnout. To proto, že jsme předtím nenašli svou cestu, své poslání. Nebo je hledáme už příliš dlouho.

A tak můžeme ztrácet nebo vůbec nenabýt schopnost myslet, myslet tak, abychom jenom nereagovali.

Člověk je opravdu z velké části výsledkem svého způsobu myšlení. K tak důležitému tématu se proto vyjadřuji mnohokrát i Písmo svaté.

"Přemýšlejte o všem, co je pravdivé, čestné, spravedlivé, čisté, cokoli je hodné lásky, co má dobrou pověst, co se považuje za ctnost a co sklízí pochvalu... A pokoj Boží, převyšující každé pomýšlení, bude střežit vaše srdce i mysl v Kristu Ježíši." Fil 4,8.7

Něčeho bude třeba se zříct. Není radno vstřebávat vše. Chceme-li získat něco hodnotného, je třeba se zříci mnoha jiných věcí.

Na jaký zdroj napojujeme své myšlení? Jde-li nám o to, abychom mohli přemýšlet o věcech "hodných lásky", zvažme odpověď velmi pozorně. Sami nemůžeme být zdrojem života a pravdy. Odkud to vezmeme? Je nějaká čistá studna pokoje nebo pijeme ze zakalené stružky?

Někomu může jediná "zanedbatelná" myšlenka, jediný "nedůležitý" postoj zakalit celý vnitřní svět, jak tomu říká bible: myšlení srdce – to naše nejvlastnější, nejnižší. Třebas taková drobná, občasná nenávisť. Nejednoznačnost, maličká faleš. Někdy se až na jazyk vynoří malá lež...

Bible také říká: "A nepřizpůsobujte se tomuto věku, nýbrž proměňujte se obnovou své mysli, abyste mohli rozpoznat, co je vůle Boží, co je dobré, Bohu milé a dokonalé." Řím 12,2

Nechápu tato slova jako příkaz, ale jako nabídku. Je možno nedat se strhnout davem, nepřizpůsobovat se v záporném slova smyslu. A také je možno mít novou mysl. To Boží Duch udělá v naší mysli takový pořádek, že žasneme.

Možná řekneš: "To je všechno moc složité. Jak se to vše může stát?" To už namítalo více lidí. Ale "u Boha není nic nemožného".

Tak se modlím, aby nám Pán Bůh dal sílu rozhodnout se, co vyřadit, čeho se vzdát, co přijmout, čeho se držet. To abychom už nebyli hříčkou vlivů, na které jsme dosud jen reagovali. Abychom svým posvěceným myšlením poznávali myšlení a plány Boží. Může snad člověk prožívat něco velkolepějšího?

Pavla



Chasidské hnutí v židovstvu vidí "příznaky příchodu Mesiáše"

Chasidské hnutí se stalo v 18. století převládajícím židovským vyznáním v Polsku, Rumunsku a na Ukrajině. Požaduje prostou víru a mravnost spojenou se zrušením rozdílu mezi prostými věřícími, učenci a rabíny.

Zánik komunismu, průběh a výsledek války v Perském zálivu, masové stěhování Židů z bývalého Sovětského svazu jsou podle názoru chasidistického hnutí předzvěstí a jasné příznaky bezprostředně blízkého se příchodu Mesiáše. "Doba k tomu došla" – stálo na celé straně denního tisku z 23.9.1991 v izraelském denním tisku. Židé se mají připravit na příchod Mesiáše.

Další archeologické objevy v Palestině

Archeologické objevy v Palestině z poslední doby budí velkou pozornost. Palestinský tisk je označuje přímo za senzací. Nálezy vrhly nové světlo na zprávy, o kterých píše bible, popřípadě je více potvrzují. Izraelští archeologové v Jeruzalémě při vykopávkách odkryli rodinnou hrobku velekněze Kaifáše. Kaifáš byl veleknězem v době Ježíše Krista. On vedl židovský náboženský proces proti Ježíšovi (Mat 26).

Další objev byl podmíněn nízkým stavem vody v Genezaretském jezeře. Na odkrytém břehu jezera se našly zbytky základů velké věže. Izraelští vědci zjistili, že se jedná o místo, které Nový zákon na-

zývá Magdala. Toto aramejské slovo znamená věž. Tento objev lokalizoval a potvrdil místo narození Marie Magdalény, sestry Lazara, jak o ní čteme v bibli.

Rok 1992 je rokem bible

V křesťanském světě německy mluvících zemí se připravují na tento významný rok. Budou se konat přednášky v televizi i v rozhlasu. Časopisy budou přinášet články. Každá z církví a náboženských společností se chce nějak podílet – píše německý časopis *Informationen*. Knižní evangelisté církve adventistů v Německu chtějí rozšířit knihu "Na každý den – s Novým zákonem po celý rok" v deseti tisícičtovém nákladu. Kniha má bohaté barevné ilustrace, vysvětlivky biblických pojmů a přikládá plán, který pomůže přečíst Nový zákon během jednoho roku.

Biblická společnost ve Stuttgartu vydá 180 tisíc ilustrovaných biblí v ruském jazyce. Budou to rodinné bible formátu A 4. Tisknout se budou v Československu.

Dále sděluje Biblická společnost, že pro nevidomé vydá v ruském jazyce 150 tisíc biblí a 40 tisíc evangelií. Odvezou je nákladní auta z Anglie, Finska, Maďarska a z ČSR. Sejdou se v Moskvě, aby náklad předali ruské Biblické společnosti. Ta se postará o další rozšíření.

Rusko

Vývoj křesťanství v rozpadlém Sovětském svazu je nevyjasněný. Ruští intelektuálové, jako Jelena Bonnerová,

jsou rádi, že obyvatelstvo přijímá křesťanství, ale varují před tzv. státní církví (reprezentovanou pravoslavním). Podle jednoho dotazníku, co se obliby týče, stojí Ježíš Kristus u obyvatel na prvním místě.

V bývalém SSSR žije na 70 milionů křesťanů. Podle výzkumu má jen každá desátá rodina bibli. Poptávka po Knižce knih je obrovská. Ještě před rokem stála bible na černém trhu kolem 1500 rublů. Jestliže nakladatelství "P r a v d a" oznamuje, že chce vydávat bible a ze západu zajistit dalších 500 000 biblí, pak se zdá, že to nebude z lásky ke křesťanství, ale z obchodních důvodů. Touha po biblích nebude ještě dlouho uspokojena.

Co se týče vyučování náboženství na školách, není sice v nových poměrech zakázáno, ale není dosud ani povoleno, a proto se neprojektuje.

Menší církve a náboženské společnosti se cítí utlačovány od dominující pravoslavné církve. Mennonité, baptisté, letniční hnutí a adventisté s.d. nejsou sice pronásledováni jako v 19. století, ale pravoslavné církevní výnosy z té doby platí dosud.

Jelena Bonnerová, manželka Andreje Sacharova, nositele Nobelovy ceny, řekla: "Náboženství je něco vážného a důležitého. Nesmí se však stát státním náboženstvím." Jak se bude dále vyvíjet situace na poli náboženství, není jasné. Právě v poslední době se ozývají čím dál více hlasy, že ruská pravoslavná církev spolupracovala se sovětskou tajnou službou KGB.

Celkově lze říci, že i když

se lidé vracejí k víře, sedmdesátileté komunistické panství, které razilo heslo "náboženství je opium lidstva", zanechalo v lidech svoje stopy.

Súdán

Již devět let trvající válka v africkém Súdánu může být, podle názoru chartúmského arcibiskupa, ukončena pouze za pomoci západních států. Demokratické síly v zemi mohou samy sotva zlepšit dezolátní situaci v zemi. Milion lidí na jihu země, stejně tak jako statisíce na severu, je ohroženo smrtí hladem. To všechno v situaci, kdy islámsko-fundamentalistická vláda v zemi vyváží zemědělské produkty, aby získala devizy, a současně zakazuje humanitární činnost nelsámských organizací v zemi.

Španělsko

Poprvé od r. 1492, kdy byli Židé vyhnáni ze Španělska, je židovské náboženství zrovnoprávněno s katolickou církví. Stát uznává židovským věřícím sobotu jako zákonný den odpočinku. Uznává i jiné oficiální židovské svátky. Židům ve vojenské službě zaručuje volné soboty a další židovské svátky.

Sňatkům uzavřeným v židovských synagogách dává platnost podle civilního práva, stejně tak jako církvi katolické.

Krise v Perském zálivu umožnila křesťanskou misi v Saudské Arábii a dalších státech Arabského poloostrova, které byly doposud naprosto uzavřené křesťanství. Situaci změnila přítomnost americké armády a akutní potřeba ekonomické pomoci Západu v poválečné obnově oblasti. Potřeba této pomoci otevírá dveře činnosti křesťanským odborníkům, inženýrům a specialistům, kteří by mohli v těchto zemích zároveň pracovat v rámci pomocných programů a zároveň nést evangelium. □



Milí přátelé,

velmi ráda čtu Váš časopis Znamení doby... Máte snad nejlépe zpracovanou literaturu, s níž jsem se kdy setkala...

Myslím, že by bylo dobré v každém čísle Znamení doby uveřejňovat seznam literatury, kterou je možno si u Vás objednat. Nevadí, když se tituly v nabídkách budou častěji opakovat. Právě tím, že si lidé budou moci v klidu přečíst Vaši literaturu a zamýšlet se nad ní, usnadníte jim cestu k Bohu víc než jakýmkoli jiným způsobem...

Sama se přiznávám, že právě Vaše literatura mi byla nesmírným pomocníkem v mnohých životních situacích a jsem jí vděčná za to, že mi osvětlením biblických pravd pomohla najít cestu k Bohu...

M. H., Počátky

Vážená paní,

děkujeme Vám za milá slova ocenění naší práce.

K Vašemu návrhu, abychom v každém čísle uveřejňovali seznam literatury, kterou nabízíme našemu nakladatelství, chci podotknout, že jsme se opravdu rozhodli přiblížit a nabídnout v každém čísle nejméně jednu, ale spíše dvě nebo tři knihy z vydavatelství Advent. Přirozeně nelze v každém čísle otisknout seznam všech knih, které vydáváme, ale čas od času budeme nabízet širší nabídkové bloky – například knížky pro děti, literaturu o zdraví, bible a příručky k jejímu studiu atd.

I my si přejeme, aby časopis Znamení doby i veškerá literatura z našeho vydavatelství pomáhaly lidem k hlubšímu pohledu na život a jasné orientaci na to, co je v životě nejdůležitější.

Luděk Svrček

NABÍDKA

Nabízíme Vám krásně ilustrovanou bibli pro děti a mládež, kterou vydala Česká biblická společnost.



Ilustrovaná BIBLE



Kniha stojí 220,- Kčs a neměla by chybět ani ve Vaší rodině!

JARO
KŘIVOHLAVÝ

Křesťanská péče o nemocné

Tato výborná příručka je vlastně určena pro každého, protože s nemocí se nějakým způsobem setkává každý z nás.

Má 128 stran a stojí 34,- Kčs.

ADVENT

Roztocká 5, 160 00 Praha 6 – Sedlec

Kdy začíná den?

Rabi - židovský učitel -
se jednou ptal svých žáků:
"Kdy končí noc
a kdy začíná den?"
"Je to tehdy, kdy už rozeznáme
psa od ovce?",
ptal se jeden žák.
"Ne", odpověděl rabi.
"Tak tehdy, když rozeznáme
datlovník od fíkovníku?",
ptal se druhý.
Rabi i teď odpověděl záporně.
"Tak kdy tedy?",
ptali se rabiho jeho žáci.
Rabi odpověděl:
"Den nastává, když ve tváři
druhého člověka poznáš
svého bratra nebo sestru.
Až do té doby je při nás stále noc".